

Udlændinge- og
Integrationsministeriet

VEJLEDNING

THE PROTECT QUESTIONNAIRE

Deloitte.

December 2018

Dette materiale er udarbejdet i regi af et udviklingsprojekt målrettet flygtningefamilier med traumer. Formålet var at styrke kommunernes indsats med at opspore, identificere og behandle traumer hos borgere med flygtningebaggrund, samt at udvikle en ny samarbejdsmodel for en sammenhængende indsats med fokus på hele familien. Projektet blev gennemført over en 4-årig periode fra 2015 til og med 2018 på opdrag fra Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI). Deloitte har i hele projektperioden bistået SIRI med gennemførelse af projektet, facilitering af samarbejdet med projektkommunerne samt udvikling af værktøjer og samarbejdsmodellen.

Projektets materialer er blevet afprøvet og løbende tilpasset i samarbejde med Frederikshavn, Horsens, Greve og Gribskov Kommuner. Materialerne er søgt målrettet andre kommuner, som ønsker at styrke deres indsats for traumeramte borgere med flygtningebaggrund.

Behandlingsmetoderne, *Model Hel Familie* og *I-NET*, er gennem hele projektet blevet afprøvet og videreudviklet i et tæt samarbejde mellem metodeejerne (OASIS og Integrationsnet) og SIRI. Metodeejerne har på baggrund af projektets erfaringer beskrevet behandlingsmetoderne i metodemanualer.

De samlede materialer udviklet i projektet omfatter:

- Pjece til tidlig opsporing af flygtninge med traumer
- Værktøj til tidlig identifikation af flygtninge med traumer (inkl. vejledning)
- Samarbejdsmodel til en helhedsorienteret indsats for flygtninge med traumer
- Behandlingsmetoderne *Model Hel Familie* og *I-NET* til behandling af flygtningefamilier med traumer i manualformat og pixiudgaver

Alle materialerne fra projektet kan tilgås via SIRIs hjemmeside: <http://uim.dk/arbejdsomrader/Integration/traumatiserede-flygtninge>

SIRI takker Gribskov, Horsens, Greve og Frederikshavn kommuner for deres store arbejde og indsats i projektet.

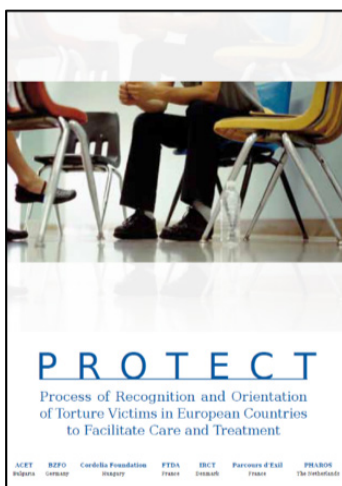
God fornøjelse med materialet.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INTRODUKTION	6
BAGGRUND FOR SPØRGESKEMAET	6
TI SPØRGSMÅL TIL TIDLIG IDENTIFIKATION AF TRAUMER	8
2. KOBLING TIL DEN KOMMUNALE SAGSBEHANDLING.....	10
Kobling til VUM	10
Kobling til ICS	11
3. ANVENDELSE	14
KONKRET ANVENDELSE AF SPØRGESKEMAET	14

1. INTRODUKTION

Mange flygtninge i Danmark lever med traumer, og en tidlig identifikation af disse er vigtig, da det kan forhindre psykosociale og psykiatriske problemer for borgeren og dennes familie. Det kan imidlertid være vanskeligt for den kommunale sagsbehandler at få øje på potentielle traumer ved den generelle udredning. Derfor introduceres the PROTECT Questionnaire (PQ) som screeningredskab koblet til den daglige sagsbehandling i kommunerne. Denne vejledning er således udarbejdet specifikt til kommunale myndighedspersoner med ansvar for udredning af borgere.

Baggrund for spørgeskemaet

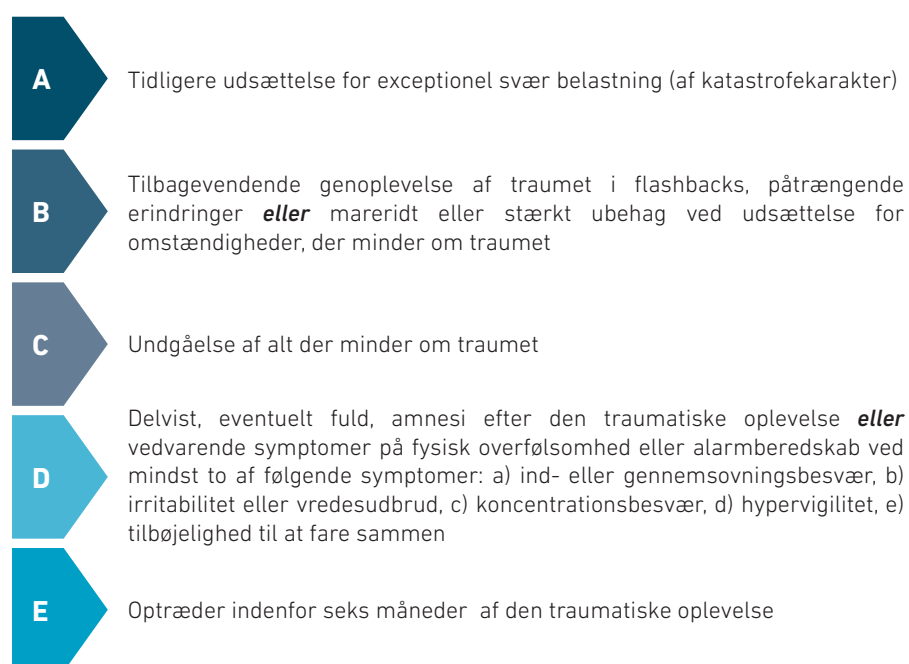
PQ-redskabet er udarbejdet i forbindelse med det europæiske PROTECT-ABLE project¹. Det er et screeningredskab til tidlig identifikation af personer, der er i risikozonen for at udvikle eller lide af traumer. Spørgeskemaet er udviklet specifikt til hurtigt at kunne udfyldes af fagpersoner uden medicinsk eller psykologfaglig baggrund. Spørgeskemaet er således ikke et medicinsk redskab til at diagnosticere, men et redskab til så tidligt og effektivt som muligt at identificere psykologisk sårbarhed hos borgere med flygtningebaggrund. Der er ikke gennemført en videnskabelig evaluering af redskabet, men i den hidtidige anvendelse af PQ har antallet af identificerede traumer været på et niveau, der stemmer overens med den videnskabelige estimering af traumer blandt målgruppen.

Spørgeskemaet adresserer de typiske symptomer, der følger af PTSD og depression, der er de to hyppigste diagnoser hos borgere med flygtningebaggrund, der har gennemlevet traumatiserende oplevelser.

¹ Formålet med the PROTECT-ABLE project er at sikre tidlig identifikation af torturofre og ofre for psykologisk, psykisk eller seksuel vold. I projektet indgår syv europæiske organisationer, der alle arbejder med rehabilitering af torturofre, herunder The International Rehabilitation Council for Torture Victims. Derudover er øvrige fagrelevante organisationer på lokalt, nationalt og europæisk niveau samt flygtninge og torturofre på tværs af Europa involveret. Projektet er finansielt støttet af Europa-Kommissionen. For yderligere information om projektet henvises til www.protect-able.eu.

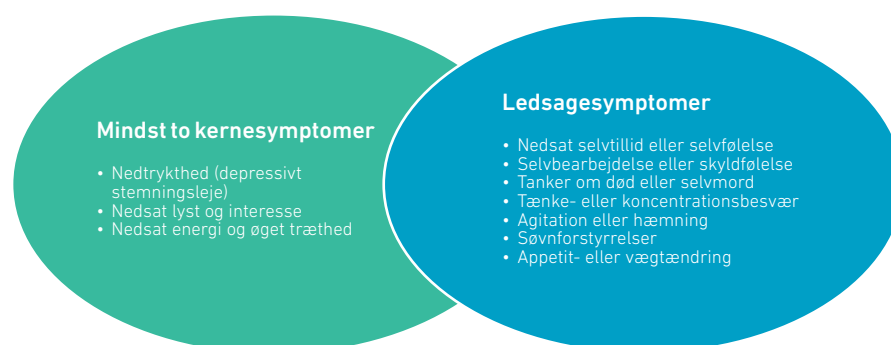
Ved PTSD opleves symptomer indenfor tre hovedkategorier, nemlig genoplevelse, undgåelse og øget stress. Genoplevelse af den traumatiserende begivenhed kan for eksempel fremkomme som ufrivillige tanker, livagtige sanseindtryk, mareridt og kropslige oplevelser, hvor det føles som om, den traumatiserende begivenhed finder sted aktuelt. Situationer, steder eller mennesker, der minder borgeren om begivenhederne, kan typisk igangsætte en genoplevelse. Undgåelse opstår typisk som respons på de situationer, der kan frygtes at føre til en ubehagelig reaktion. Undgåelse forbindes desuden med borgerens vanskeligheder med at huske og generelle besvær med at opleve følelser. Øget stress viser sig som et forhøjet alarmberedskab hos borgeren, der derfor kan finde det vanskeligt at sove, og som nemt kan blive for eksempel ukoncentreret, irriteret eller vred. Figur 1 viser, hvilke kriterier der skal være opfyldt for at få diagnosen PTSD i Danmark.

Figur 1. Diagnostiske kriterier for PTSD (ICD-10)

Ved depression opleves en del af de samme symptomer som ved PTSD såsom søvnforstyrrelser og koncentrationsbesvær. Figur 2 viser de diagnostiske kriterier for depression.

Figur 2. Diagnostiske kriterier for depression (ICD-10)

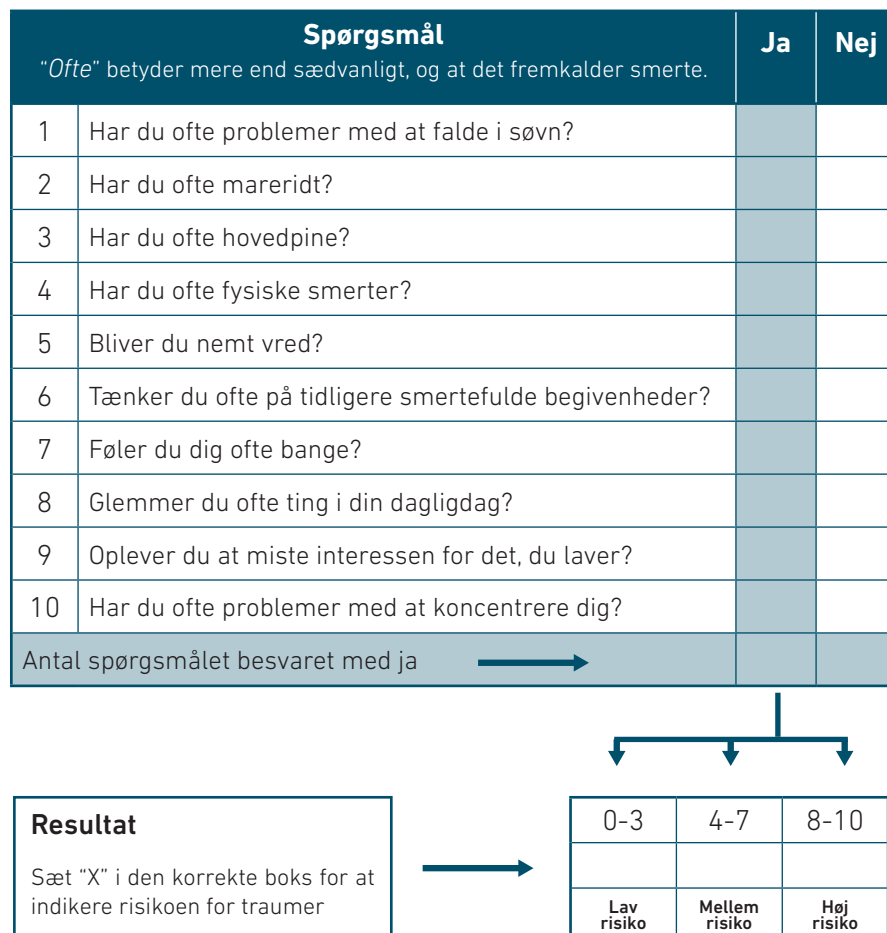
For at identificere, om en borger har gennemlevet traumatiserende oplevelser, fokuserer spørgeskemaet på de mest gængse mentale helbredsproblemer, der følger af PTSD og depression.

Det er ikke muligt – og heller ikke hensigten – at anvende PQ-redskabet til at diagnosticere, og de diagnostiske kriterier for PTSD og depression skal anvendes som relevant baggrundsinformation for sagsbehandleren. Symptomer, der kan misfortolkes af lægmænd, er bevidst udeladt fra spørgeskemaet for at undgå, at borgerens situation og behov bliver misforstået. Af samme årsag er spørgsmålenes ordlyd klar og tydelig.

Ti spørgsmål til tidlig identifikation af traumer

PQ-redskabet indeholder ti letforståelige spørgsmål, der er udviklet af et tværfagligt team af eksperter indenfor flygtninges mentale helbred og rehabilitation af torturofre. Spørgsmålene er udvalgt til at vurdere risikoen for den individuelle, psykologiske sårbarhed, der forårsages af traumer, og som nedsætter borgerens psykiske og fysiske funktionsniveau. Når spørgsmålene er besvaret, beregnes en samlet score, der tydeliggør en eventuel risiko for traumer.

Figur 3. PQ-redskabet

I tilfælde af mellem risiko eller høj risiko er der behov for handling. Resultatet skal indgå i sagsbehandlerens samlede vurdering af den rette indsats.

Den udledte score er udtryk for et øjebliksbillede, og en lav score betyder ikke nødvendigvis, at borgeren med flygtningebaggrund ikke er i risikozonen for at udvikle eller lide af traumer. Sagsbehandleren skal derfor ved lav risiko vurdere, om der alligevel er behov for handling, og om der er risiko for, at symptomerne på traumer først vil komme til udtryk senere i borgerens liv. I disse tilfælde bør spørgeskemaet anvendes igen under den løbende sagsopfølgning, og det bør indgå i vurderingen af, om der fremadrettet skal ændres i indsatsen og/eller målsætningerne for indsatsen.

Baseret på antal spørgsmål, der er besvaret med ja, gives en score, der indikerer risikoen for traumer hos borgeren. Hvis det vurderes, at borgeren er i risikozonen for at udvikle eller lide af traumer, indgår det i sagsbehandlerens vurdering af den rette indsats.

Spørgeskemaet er suppleret med en praktisk vejledning og udfyldes under samtale med borgeren.

2. KOBLING TIL DEN KOMMUNALE SAGSBEHANDLING

Spørgeskemaet er udviklet i tværeuropæisk sammenhæng til anvendelse ved modtagelse af asylansøgere. I denne sammenhæng er det imidlertid hensigten, at skemaet skal indgå som et redskab i den daglige sagsbehandling i kommunerne til at identificere traumer hos borgere med flygtningebaggrund.

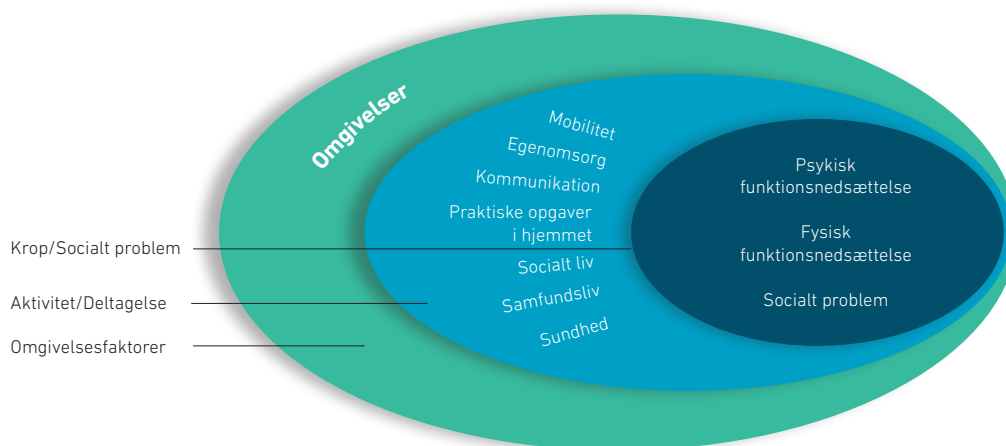
Hvis kommunerne skal hjælpe traumeramte borgere i tide, er det nødvendigt med en koordineret og tværfaglig indsats, der kan rumme de fysiske, psykiske og sociale problemstillinger, som traumer medfører, og spørgeskemaet kan forholdsvis enkelt kobles til udredningen i kommunerne.

Spørgeskemaet kan indgå i udredningen uanset den konkrete udredningsmetode. Som eksempel viser vi her, hvordan spørgeskemaet konkret kan kobles til udredningen på voksenområdet, der typisk understøttes af Voksenudredningsmetoden (VUM), og udredningen på børne- og ungeområdet, der i de fleste kommuner understøttes af Integrated Children's System (ICS).

Kobling til VUM

VUM er den nationale standard for udredning og sagsbehandling på handicap- og udsatte voksneområdet i kommunerne. Metoden indeholder et redskab, der sikrer en helhedsorienteret udredning, hvor der ikke ensidigt fokuseres på bestemte elementer af den traumeramte borgers liv som for eksempel sygdom, beskæftigelsessituation eller socialt liv. Udredningsmetoden er bygget op omkring 11 temaer, der dækker forskellige aspekter af borgerens liv og situation, jf. figuren nedenfor.

Figur 4. Temaer og systematik i VUM

Temaerne skal bidrage til, at alle relevante aspekter af de ofte sammensatte og komplekse problemstillinger, der kan være en del af den traumeramte voksnes eller families hverdag, afdækkes. Spørgsmålene i PQ-redskabet er forankret i tre af metodens temaer, jf. figuren nedenfor.

Figur 5. Spørgsmål i PQ-redskabet koblet til voksenudredningens temaer

Fysisk funktionsnedsættelse	Psysisk funktionsnedsættelse	Socialt problem
3. Har du ofte hovedpine? 4. Har du ofte fysiske smerter?	1. Har du ofte problemer med at falde i søvn? 2. Har du ofte mareridt? 6. Tænker du ofte på tidligere smertefulde begivenheder 7. Føler du dig ofte bange? 8. Glemmer du ofte ting i dagligdagen? 9. Oplever du at miste interessen for det, du laver? 10. Har du ofte problemer med at koncentrere dig?	5. Bliver du nemt vred?

Hensigten er, at PQ-redskabet bringes i anvendelse, hvis det viser sig, at borgeren har udfordringer på ovennævnte områder, og sagsbehandleren gennem samtalen vurderer, at der kan være risiko for traumer. VUM anvendes således som indgang til PQ-redskabet, og spørgsmålene i PQ-redskabet stilles som led i sagsbehandlingen.

Kobling til ICS

PQ-redskabet er beregnet til at blive anvendt til voksne, men der er ikke nogen fast aldersmæssig grænse for, hvornår det er relevant at benytte redskabet. Hvis der er tale om en ung borger med flygtningebaggrund, er det op til sagsbehandleren at vurdere, om det er relevant at inddrage PQ-redskabet i udredningen.

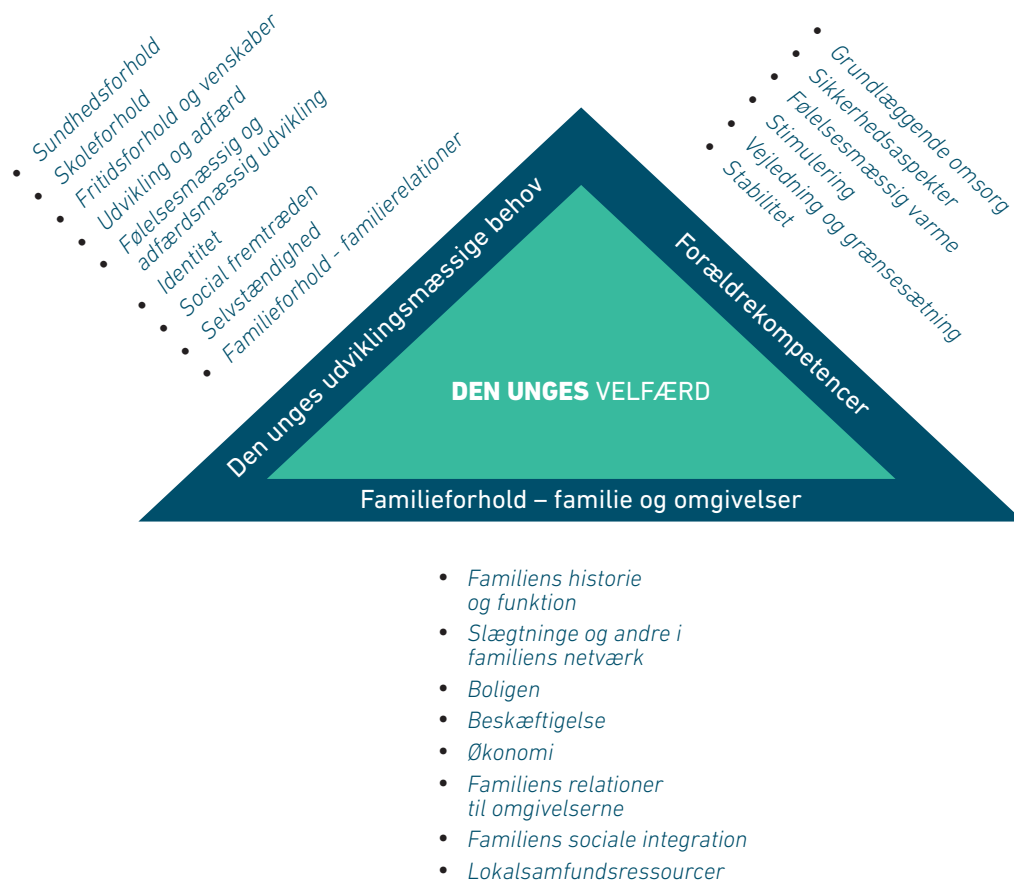
Børn vil som oftest reagere anderledes på traumatiserende oplevelser

end unge og voksne, og spørgeskemaet kan derfor ikke anvendes til børn. Sagsbehandlingen i forhold til børn understøttes i de fleste kommuner af ICS, der bygger på den børnefaglige undersøgelse, jævnfør servicelovens § 50, hvor nedenstående fem temaer vurderes af central betydning for alle børns og unges liv.

- *Udvikling og adfærd*
- *Sundhedsforhold*
- *Skole og læring*
- *Familieforhold*
- *Fritidsforhold og venskaber.*

ICS sikrer, at udredningen kommer omkring alle elementer med betydning for børns og unges liv. Grundtanken er, at børns og unges velfærd formes i samspillet mellem tre hovedområder, nemlig barnets/ den unges udviklingsmæssige behov, forældrekompetencer samt familieforhold – familie og omgivelser, jævnfør figuren nedenfor.

Figur 6. ICS-trekanten med tilgangens systematik

I traumeforskningen såvel som i ICS vurderes familieforholdene at spille

en afgørende rolle for børns og unges ve og vel.

Der bør altid tages stilling til behov og indsatser for barnet eller den unge i sammenhæng med resten af familiens situation, og traumer hos ældre søskende eller forældre kan påvirke et barn, så det udvikler en lignende tilstand. Det vil derfor ofte være relevant at have kendskab til PQ-redskabet i forbindelse med sagsbehandlingen på børne- og ungeområdet for at sikre, at eventuelle traumer hos søskende eller forældre identificeres. Konkret kan PQ-redskabet anvendes i sagsbehandlingen på børne- og ungeområdet, hvis der i forbindelse med udredningen af forældrenes kompetencer og/eller familieforhold opstår bekymring om traumer.

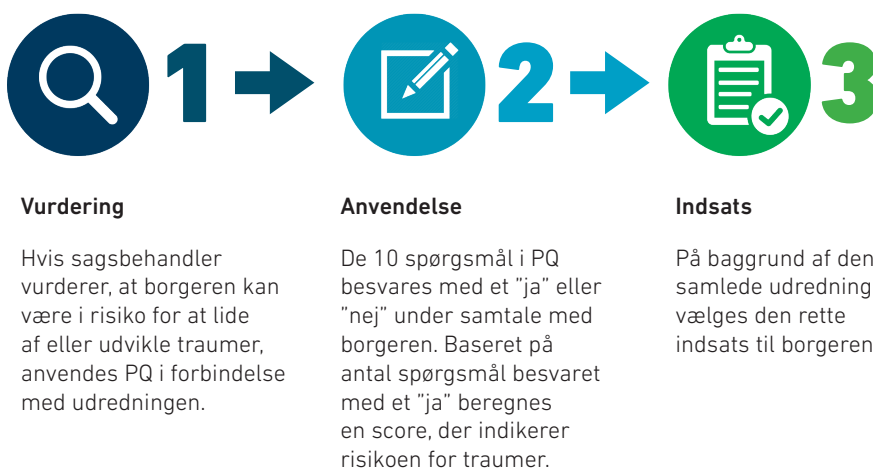
3. ANVENDELSE

PQ-redskabet er udviklet til tidligt og effektivt at estimere en borgers risiko for at udvikle eller lide af traumer, og spørgeskemaet skal altid overvejes ved udredning af borgere med flygtningebaggrund, hvis sagsbehandleren vurderer, at der er risiko for, at borgeren har gennemlevet traumatiserende oplevelser. Det gælder, uanset om borgeren er nyttilkommen flygtning eller har været i landet i mange år.

Konkret anvendelse af spørgeskemaet

Spørgeskemaet er designet til at være så enkelt og praktisk at anvende som muligt. Spørgsmålene når bredt rundt og dækker de typiske symptomer hos personer med traumer, samtidig med at de er letforståelige og pragmatiske. De 10 spørgsmål skal alle besvares med ja eller nej under en samtale med borgeren. Baseret på antal spørgsmål, der er besvaret med ja, gives en score, der indikerer risikoen for traumer hos borgeren.

Figur 7. Proces for anvendelse af PQ

Indsatsen til borgere med flygtningebaggrund tager altid udgangspunkt i en individuel faglig vurdering. Hvis scoren indikerer en mellem risiko eller høj risiko for traumer – eller hvis sagsbehandleren på trods af en lav score vurderer, at borgeren er i risiko for at udvikle eller lide af traumer – indgår det i sagsbehandlerens vurdering af den rette indsats. Der kan desuden være behov for at rette henvendelse til sundhedsvæsnets for en mere dybtgående psykologisk eller lægefaglig udredning af borgeren.

Valget af den bedst egnede indsats afhænger af den konkrete situation, som borgeren eller familien i risiko for traumer befinder sig i.

Dialogen mellem sagsbehandleren og borgeren med flygtningebaggrund.

PQ-redskabet spørger ind til symptomer af privat og sensitiv karakter. Afhængigt af borgerens oplevelser, oprindelsesland og psykiske tilstand kan spørgsmålene være vanskelige for borgeren at besvare, og det er derfor vigtigt, at sagsbehandleren holder sig til spørgsmålene i PQ-redskabet og undgår at gå i detaljer med eller forsøger at bearbejde borgerens traumatiserende oplevelser.

Skulle borgeren reagere negativt på spørgsmålene, er det vigtigt, at sagsbehandleren forholder sig roligt og ikke lader borgerens følelser påvirke sagsbehandlerens reaktion. Derudover er det vigtigt, at sagsbehandleren fastholder en respektfuld og empatisk attitude og tone overfor borgeren og spørger ind til, hvordan han eller hun kan hjælpe.

Yderligere information om håndtering af vanskelige situationer ved anvendelse af PQ-redskabet findes på side 16 i The PROTECT Booklet: <http://protect-able.eu/wp-content/uploads/2013/01/protect-booklet-english.pdf>.

Om Deloitte

Deloitte leverer ydelser indenfor revision, consulting, financial advisory, risikostyring, skat og dertil knyttede ydelser til både offentlige og private kunder i en lang række brancher. Deloitte betjener fire ud af fem virksomheder på listen over verdens største selskaber, Fortune Global 500®, gennem et globalt forbundet netværk af medlemsfirmaer i over 150 lande, der leverer kompetencer og viden i verdensklasse og service af høj kvalitet til at håndtere kundernes mest komplekse forretningsmæssige udfordringer. Vil du vide mere om, hvordan Deloittes omkring 264.000 medarbejdere gør en forskel, der betyder noget, så besøg os på Facebook, LinkedIn eller Twitter.

Deloitte er en betegnelse for en eller flere af Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), dets netværk af medlemsfirmaer og deres tilknyttede virksomheder. DTTL (der også omtales som "Deloitte Global") og alle dets medlemsfirmaer udgør separate og uafhængige juridiske enheder. DTTL leverer ikke ydelser til kunderne. Vi henviser til www.deloitte.com/about for nærmere oplysninger.